

**Recenzja pracy doktorskiej mgr Anety Marty Krysowaty
pt. „Percepcja bezpieczeństwa w warunkach ryzyka ograniczania praw
i wolności „społeczeństwa nadzoru”, ss.382.**

Oświadczenie: Recenzent oświadcza, że nie posiada żadnych interesów w odniesieniu do recenzowanej pracy doktorskiej, a tematyka tego projektu mieści się w głównym nurcie jego zainteresowań dydaktycznych i naukowo-badawczych.

Przyjęta do recenzji praca doktorska Pani magister Anety M. Krysowaty pt. „Percepcja bezpieczeństwa w warunkach ryzyka ograniczania praw i wolności społeczeństwa nadzoru” napisana została pod kierunkiem prof. dr. hab. Janusza Świniarskiego oraz promotora pomocniczego Pani dr Beaty Czuby w Wojskowej Akademii Technicznej na Wydziale Cybernetyki. Autorytet i pozycja promotora oraz ranga i powaga Uczelni, w której odbywa się przewód stanowią już, same w sobie, wystarczający symptom, gwarantujący rzetelność naukową i wysoki poziom rozprawy. Jest to tym bardziej istotne, iż Doktorantka podjęła się rozwiązania niezwykle ważnego i trudnego problemu, jakim jest ocena bezpieczeństwa człowieka w warunkach ryzyka ograniczania praw i wolności „społeczeństwa nadzoru”.

1. Znaczenie podjętego tematu pracy doktorskiej

Można stwierdzić z jednej strony, że żyjemy w społeczeństwie, w którym panuje obsesja zagrożenia. Techniki zarządzania ryzykiem dotyczące zagrożeń zewnętrznych stały się kluczowym elementem działań organizacyjnych, które nasiliły się wraz z początkiem „wojny z terroryzmem”.

Z drugiej strony żyjemy w społeczeństwie nadzorowanym. Być może nie zdajemy sobie z tego sprawy albo wolimy o tym nie myśleć, jednak wszechobecny nadzór już stał się nieodłącznym elementem naszego życia. Niemal każda nasza aktywność jest monitorowana i rejestrowana. Dzieje się to dzięki tysiącom baz danych, kamerom monitoringu, telefonom komórkowym, cyfrowym, śladom pozostawianym w Internecie.

Należy podkreślić, że niektóre formy nadzoru istniały zawsze, tak jak zawsze ludzie obserwowali się nawzajem w ramach wzajemnej opieki, kontroli moralności lub zdobywania informacji.

Większość z ludzi nawet nie zauważa nowych narzędzi nadzoru, co sprawia, że upowszechniają się one poza społeczną kontrolą. Człowiek nie do końca rozumie związane z nimi zagrożenia i nie potrafi przed nimi bronić.

Przyczyną i uzasadnieniem nadzoru jest oczywiście bezpieczeństwo, którego im więcej się oferuje, tym mocniej ograniczona jest prywatność jednostki. Dyskusja na temat nadzoru i bezpieczeństwa jest więc jednocześnie rozmową na temat granicy naszych wolności i praw człowieka.

Człowiek coraz bardziej staje się uzależniony od bezpieczeństwa. Instaluje w domach alarmy, zakłada kolejne zamki i blokady. Grodzi domy, parki i ogrody. Tworzy zamknięte osiedla w miastach.

Reasumując należy stwierdzić, że obrana przez Panią mgr Anetę Krysowaty droga wyboru tematyki i języka pracy, w tym eksploracyjnych poszukiwań badawczych w obszarze percepcji bezpieczeństwa w warunkach ryzyka ograniczania praw i wolności „społeczeństwa nadzoru”, jawi się jako interesująca zarówno teoriopoznawczo, jak i empirycznie. Niekwestionowanym walorem pracy jest jej wymiar naukowy i interdyscyplinarny.

W zamierzeniu badawczym dotyczącym omawianej problematyki, dużą rolę odegrały osobiste zainteresowania autorki, która od lat pasjonuje się podjętą problematyką, zgłębiając dostępną literaturę i filmotekę z tego zakresu.

Konkludując stwierdzam, że w świetle zaprezentowanych do tej pory okoliczności i argumentów uznać należy, że temat oraz cel dysertacji, a także podjęte w niej problemy badawcze są w pełni uzasadnione. Doceniam znaczenie poznawcze oraz utylitarne pracy. Może ona stanowić istotny element (wkład) w studiach nad nadzorem i badaniem jego wpływu na percepcję bezpieczeństwa ludzkiego.

2. Ocena metodologiczna

Rozprawa doktorska przygotowana przez Panią mgr Anetę Krysowaty jest dobrze skonstruowana pod względem metodologicznym. Przede wszystkim Doktorantka przekonująco odniosła się do potrzeby podjęcia badań w przedstawionej tematyce. Krytyczną analizę literatury źródłowej dokonała ze względu na przyjęte problemy badawcze, wskazując przy tym na cele i tematyczne kategorie. Przedmiotem krytycznego przeglądu literatury stały się

opracowania naukowe wydane w formie monografii książkowych i elektronicznych, czasopiśma naukowe, słowniki leksykalne, w tym również elektroniczne, opracowania publicystyczne, artykuły w prasie, zarówno polskiej jak i zagranicznej. Także inne formy wypowiedzi, takie jak dyskusje, wywiady, polemiki a nawet przekaz filmowy, posłużyły do zweryfikowania treści w sposób odpowiedni do założonych celów analizy literatury i postawionych problemów badawczych.

Bazując na zebranej literaturze źródłowej i metodologicznej, Doktorantka precyzuje określone reguły i procedury naukowe do których odwołują się badania, będące podstawą ewaluacji wiedzy z zakresu teorii władzy, zjawiska nadzoru, bezpieczeństwa i praw jednostki, ryzyka i roli państwa oraz organizacji pozarządowych w zapewnieniu bezpieczeństwa obywateli, a także wielu aspektów metodologicznych.

Należy zwrócić uwagę na duże umiejętności analityczno-interpretacyjne w prowadzonej egzegezie literatury. Mogą one wynikać z kilku powodów: znacznej wiedzy Autorki dysertacji w poruszanej tematyce, indywidualnych umiejętnościach pozwalających dyskutować o trendach i zmianach społecznych, mechanizmach działania nadzoru, bezpieczeństwa personalnego, a także wielu zagadnień instytucjonalno-prawnych, w tym osobistych predyspozycjach związanych z odwagą, trafnością i rzetelnością prowadzonych sądów.

Należy pamiętać, że krytyczny przegląd literatury to nie tylko analiza treści poszczególnych tekstów, ale także reakcja na nie w sferze publicznej (np. polemika, recenzja, dyskusja, wypowiedź itp.).

Wskazanie przez Panią mgr A. Krysowaty właściwego kierunku oraz zakresu analizowanych zagadnień i obszarów treściowych, umożliwiło precyzyjne sformułowanie przedmiotu badań oraz dwóch kategorii celów: poznawczych i użytecznych.

Pozytywnie należy wypowiedzieć się o sformułowaniu problemów badawczych, zmiennych badawczych (zależne, niezależne, pośredniczące) i ich wskaźników oraz hipotez. W swej treści oscylują one wokół diagnozy środowiska funkcjonowania studentów uczelni wojskowych i cywilnych w kwestii różnicowania ich percepcji bezpieczeństwa w warunkach ryzyka ograniczania praw i wolności „społeczeństwa nadzoru”. Warto podkreślić, że Doktorantka w sposób bardzo przejrzysty dokonała powiązania problemów z hipotezami, co umożliwiło jej odpowiednie ukierunkowanie dalszego procesu badawczego.

Przy tej okazji warto odnotować fakt zamieszczenia problemów etycznych, które szczególnie ważne są w kontekście prowadzonych badań naukowych. W ostatnim czasie coraz częściej mówi się o etycznych aspektach badań społecznych. Jedną z ważniejszych kwe-

stii wpływających na tą sytuację jest coraz częściej podejmowana dyskusja w środowiskach akademickich na temat granic wnikliwości badacza, poufności danych oraz sposobach zapewnienia badanemu anonimowości i poczucia bezpieczeństwa.

Dobór metod, technik i narzędzi badawczych należy uznać za trafny, adekwatny do tematyki pracy, problemów badawczych i hipotez. Dla osiągnięcia założonych celów i weryfikacji hipotez stosowane były teoretyczne metody badawcze, przede wszystkim: metoda analizy, syntezy, abstrahowanie, wnioskowanie (indukcja) oraz metoda empiryczna (sondaż diagnostyczny). W pracy wykorzystano także metodę analizy danych, analizę statystyczną, a także analizę SWOT, która jest jedną z najpopularniejszych technik służących do porządkowania i analizy treści.

Za badaną populację, przyjęto studentów-podchorążych oraz studentów cywilnych. Zastosowano nieprobabilistyczny, celowy (nielosowy) dobór próby. Za teren badawczy zostały przyjęte akademie wojskowe oraz wyższe uczelnie państwowe. Ostateczne próby wyniosły: wojskowa: $n = 396$, cywilna: $n = 289$.

W celu uzyskania rozkładów brzegowych badanych zmiennych (liczebności), a także dla zbadania zależności pomiędzy poszczególnymi zmiennymi (korelacji), zastosowano dwie techniki statystyczne: test istotności różnic t-Studenta i test statystyczny χ^2 Pearsona. Ponadto zastosowano współczynnik siły związku V Cramera (dla tabel wielopolowych).

Podsumowując ten aspekt oceny pracy należy stwierdzić, że wiedza i umiejętności metodologiczne Doktorantki są na dobrym poziomie, tym bardziej, że w toku całej pracy umiejętnie dowodzi swych racji dokumentując je uzyskanymi wynikami i prowadzonymi analizami.

3. Struktura pracy

Dokładna lektura rozprawy doktorskiej upoważnia mnie do stwierdzenia, że posiada ona wymaganą i logiczną strukturę. Kolejność poszczególnych rozdziałów opracowana jest na zasadzie ciągu wynikania (od ogółu do szczegółu). Treści pracy są właściwie podzielone na rozdziały i podrozdziały, a zasadność ich podziału wynika z sformułowanych problemów badawczych i przyjętej hipotezy roboczej. Kompletność zawartych tez jest wystarczająca.

Autorka pracy podzieliła treść dysertacji na wstęp, pięć rozdziałów, zakończenie, bibliografię, spis wykresów, tabel i rysunków oraz załączniki.

Wstęp zawiera wprowadzenie w problematykę pracy, najważniejsze założenia metodologiczne, wyjaśnienia zasadniczych kwestii terminologicznych zawartych w temacie dysertacji oraz charakterystykę jej struktury.

Treścią rozdziału pierwszego jest wprowadzenie do tematyki zagadnienia nadzoru. Doktorantka przedstawiła teoretyczne ujęcie związku „władzy i wiedzy” w myśli Michela Foucaulta, w odwołaniu do koncepcji społeczeństwa dyscyplinarnego. Ukazała jej ewolucję, a za tym i inne propozycje panoptycznych wizji, stanowiących punkt wyjścia dla opisu współczesnego społeczeństwa nadzoru. Scharakteryzowała też narzędzia i mechanizmy nadzoru oraz ich zastosowanie w przestrzeni publicznej oraz prywatnej.

Rozdział drugi dotyczy bezpieczeństwa i praw człowieka. Pani mgr A. Krysowaty wskazała na polisemantyczność i wielowymiarowość pojęcia „bezpieczeństwo”. Przywołała wybrane paradygmaty, w których osadzone są koncepcję bezpieczeństwa jednostki oraz ukazała jej humanistyczne założenia na przykładzie *Human Security*. W wymiarze bezpieczeństwa personalnego, zaprezentowała jego determinanty warunkujące potrzebę godnego trwania, rozwoju i doskonalenia jednostki ludzkiej. W dalszej kolejności omówiła prawa i wolności człowieka z perspektywy filozoficznej oraz polityczno-ustrojowej, dokonując przy tym szerszej analizy praw: do wolności, bezpieczeństwa oraz do prywatności.

W kolejnym rozdziale pracy Autorka zdefiniowała „ryzyko” i zaprezentowała etapy jego szacowania w ujęciu jakościowym. Wiele miejsca poświęciła kategoriom ryzyka, dokonując identyfikacji zagrożeń związanych z oddziaływaniem nadzoru na bezpieczeństwo jednostki. Opisała wyzwania, a zatem i szanse oraz korzyści wynikające ze stosowania narzędzi nadzoru. Dokonała też ogólnej charakterystyki bezpieczeństwa państwa i roli jego instytucji (policja, służby specjalne oraz siły zbrojne) powołanych do ochrony i obrony obywateli. Wskazała przy tym na funkcję Rzecznika Praw Obywatelskich oraz instytucję Urzędu Ochrony Danych Osobowych w realizacji zadań związanych z ochroną praw człowieka i obywatela. Opisała również rolę organizacji pozarządowych i podległych mu instytucji, w procesie udzielania pomocy i wsparcia obywatelom poszkodowanym przez państwo.

Rozdział czwarty stanowi opis metodologicznych podstaw badań własnych przeprowadzonych na potrzeby niniejszej dysertacji. Doktorantka zaprezentowała w nim uzasadnienie wyboru tematu rozprawy i dokonała krytycznej analizy literatury. Sformułowała przedmiot i cele badań oraz kolejno: problemy, zmienne i hipotezy badawcze. Podjęła problematykę etyki badań naukowych oraz wskazała metody, techniki i narzędzia badawcze zastosowane w realizacji celów poznawczych i praktycznych badań. Scharakteryzowała też próbę badawczą, teren

i organizację badań oraz zmienne społeczno-demograficzne badanej próby. W kolejnej części rozdziału zaprezentowała wyniki badań własnych, uporządkowane zgodnie z przyjętymi problemami badawczymi. Rozdział zakończyła przedstawieniem wniosków z badań.

Ostatni - piąty rozdział - stanowi kontynuację procesu badawczego. Obejmuje ocenę zjawiska nadzoru oraz jego związku z bezpieczeństwem jednostki (utrata jej praw i wolności) z wykorzystaniem analizy SWOT.

W zakończeniu pracy Pani mgr A. Krysowaty skonfrontowała założone hipotezy badawcze z uzyskanymi wynikami badań empirycznych. Określiła aspekty, które mogą stanowić przedmiot kontynuacji badań.

Kończącą część dysertacji stanowi zestawienie literatury oraz spis: wykresów, tabel, rysunków i dokumentów dołączonych do pracy w formie załączników.

Bibliografia podzielona została na kilka części: artykuły w wydawnictwach ciągłych, artykuły w wydawnictwach zwartych, dokumenty publikowane, wydawnictwa zwarte, źródła internetowe.

Opracowane tabele, wykresy i rysunki bardzo dobrze dokumentują dane informacyjne oraz badawcze oraz ułatwiają odbiór prowadzonych analiz. Jedyne można mieć drobną uwagę, do miejsca umieszczenia numeracji i tytułów tabel. Doktorantka zrobiła to pod tabelami, tak jak to czyni się w stosunku do wykresów i rysunków. Natomiast literatura metodologiczna w większości przypadków zaleca miejsce umieszczenia, nad tabelą.

Opiniowana praca doktorska pod względem edytorskim nie budzi zastrzeżeń, napisana jest poprawnym językiem naukowym i bogato obudowana przypisami w sposób zgodny z przyjętą praktyką w piśmiennictwie polskim. Warto jednak pamiętać, że stosując przypisy internetowe należy zawsze podawać datę otwarcia strony (zabrakło jej w przypisach 712-715).

Ogólnie należy podkreślić, iż praca prezentuje wysokie walory epistemologiczne i stanowi logicznie ułożoną oraz spójną całość. Jest dobrze złożona i robi pozytywne wrażenie estetyczne.

4. Ocena merytoryczna

Temat rozprawy doktorskiej podjęty przez Panią mgr Anetę Krysowaty wychodzi naprzeciw zapotrzebowaniu społecznemu i jest bardzo obecny w życiu każdego człowieka.

Uważam, że problematyka pracy wpisuje się w nurt badań oraz refleksji nad kwestią nadzoru i zaufania społecznego, monitoringu, jakości funkcjonowania instytucji państwowych oraz organizacji pozarządowych w zapewnieniu bezpieczeństwa obywateli.

W związku z toczącymi się dyskusjami na temat roli i znaczenia państwa, z jednej strony pozwala się instytucjom władzy na bycie funkcjonalnym i skutecznym, a więc wiarygodnym w oczach obywatela (poczucie bezpieczeństwa), zaś z drugiej wiedza władzy o społeczeństwie jest coraz większa, pozwalając jej na zastosowanie w celu utrzymania władzy. Społeczeństwo też nie ma właściwych instrumentów kontrolowania sposobów przechowywania, zabezpieczania i wreszcie wykorzystania informacji o nim.

W ogólnym ujęciu stwierdzić należy, że rozprawa ma charakter naukowy, uwzględnia analizy teoretyczne i badawcze z odniesieniem do bogatej literatury przedmiotu. Jest metodologicznie i merytorycznie poprawna.

Schemat ujęcia problemowego w strukturze pracy uważam za słuszny i wymagający znacznego odniesienia się do ujęć deskryptywnych i badawczych w obszarze percepcji bezpieczeństwa w warunkach ryzykach ograniczania praw i wolności „społeczeństwa nadzoru”.

W każdym z recenzowanych rozdziałów widoczna jest narracja Pani mgr A. Kryso-waty. Doktorantka z pełną swobodą wprowadza czytelnika zarówno w teorię, jak i praktykę funkcjonowania państwa w aspekcie aksjologii, wolności i odpowiedzialności, a także sprawowania nadzoru, bezpieczeństwa i praw jednostki, czy wynikającego z tego ryzyka zagrożenia.

Analizując rozdziały teoretyczne można zauważyć, że Autorka pracy bardzo dobrze orientuje się w podstawowej literaturze przedmiotu. Właściwie wykorzystuje jej zawartość w stosunku do sformułowanych problemów badawczych.

Pozytywnie też należy wypowiedzieć się o treści empirycznej, gdzie Pani mgr A. Kryso-waty w głównej mierze charakteryzuje własne wyniki badań zarówno ilościowe, jak i jakościowe. Wykorzystuje przy tym możliwości ilustracyjne wykresów i rysunków oraz tabel. Prowadzone analizy wyników badań kumulują się wokół sformułowanych wcześniej problemów badawczych oraz wskazanych hipotez.

Doktorantka ustaliła, że istnieją istotne statystycznie różnice między grupami badanych: wojskową i cywilną. Wyniki badań wskazują też, że istnieją istotne statystycznie zależności między grupami badanych a zmiennymi zależnymi (postrzeganiem bezpieczeństwa i nadzoru przez badanych). Ponadto analiza wykazała istotne statystycznie zależności między zmiennymi pośredniczącymi (nazwa uczelni, rok studiów, płeć, wiek, miejsce zamieszkania)

a grupami badanych: wojskową i cywilną w postrzeganiu bezpieczeństwa personalnego oraz w ocenie nadzoru.

Autorka pracy w trakcie prowadzonej analizy wyników badań wykazała się znaczną pracowitością, dokładnością oraz dojrzałością naukową. Interpretacja wyników statystycznych jest właściwa. Daje to dowody na to, że posiada wystarczającą wiedzę w zakresie pisania pracy naukowej czy też opisu treści poszczególnych zagadnień.

Dokonany przegląd literatury i jej źródeł oraz przeprowadzone badanie empiryczne, pozwoliły Pani mgr A. Krysowaty na zdiagnozowanie mocnych i słabych strony analizowanego zjawiska. Obok diagnozy, czynnik prognostyczny analizy, czyli określenie szans i zagrożeń, pozwoliły na dokonanie oceny związków nadzoru z bezpieczeństwem człowieka (analiza SWOT). Zidentyfikowane grupy czynników, przedstawiła w formie tabelarycznej, z podziałem na cztery części: obszar społeczny, instytucjonalny, komercyjny i edukacyjny.

Należy stwierdzić, że praca ma wyraźne walory epistemologiczne i prakseologiczne. Prowadzony w tym względzie przez Doktorantkę naukowy dyskurs uwidacznia z jednej strony narzędzia i mechanizmy nadzoru jednostki ze strony państwa, zaś z drugiej kreuje w sposób praktyczny bezpieczeństwo i prawa jednostki. Przesłanką służącą legitymizacji tych działań, jest przede wszystkim potrzeba zapewnienia bezpieczeństwa. Zapewnienie bezpieczeństwa uzasadnia każdy przejaw kontroli, częstokroć kosztem prywatności i wolności jednostki.

Pani mgr Aneta Krysowaty dobrze uchwyciła zależności i powiązania pomiędzy poszczególnymi częściami dysertacji. Bazując na ich treści, udało się jej zaprezentować pewne praktyczne rozwiązania dotyczące środowiska funkcjonowania studentów wojskowych i cywilnych. Dokonana analiza SWOT oceny związków nadzoru z bezpieczeństwem jednostki, może posłużyć w przyszłości do przyjęcia odpowiedniej strategii działania przez instytucje wykorzystujące nadzór w realizacji swoich zadań i mające wpływ na kształtowanie bezpieczeństwa człowieka.

Należy podkreślić, że pewne niedoskonałości dotyczące kwestii merytorycznych recenzowanej dysertacji sprowadzają się do proponowanych propozycji, przemyśleń i uzupełnień, którymi pragnie podzielić się recenzent. Nie należy traktować ich w kategorii uwag, lecz jednak raczej innego spojrzenia, skierowania świadomości Doktorantki na nie wskazany dotąd w sposób jednoznaczny przedmiot (zjawisko) oglądu naukowego.

Odnośnie pierwszego rozdziału, a szczególnie podrozdziału 1.3. *Transgresje koncepcji Michela Foucaulta*, myślę, że warto byłoby rozważyć uzupełnienie jego o transgresje opracowane przez prof. J. Kozieleckiego, a szczególnie transgresje osobistą (wszystkie działania,

które są nowe i ważne z punktu widzenia jednostki), ekspansywną (walka o wolność) i twórczą (odkrywanie nieznanych do tej pory dziedzin życia). Taki schemat ujęcia znacznie wzbogaciłby treść tego podrozdziału. Tym bardziej, że transgresje opracowane przez Prof. J. Kozieleckiego wykorzystywane są w sposób interdyscyplinarny.

Wydaje się także celowe uzupełnienie podrozdziału 1.5. *Narzędzia i mechanizmy nadzoru. Wybrane przykłady*, o tzw. społeczne oczy, czyli obserwacje sąsiedzkie, które z reguły w naszej kulturze są wielce dyskusyjne, natomiast w innych państwach stanowią bardzo ważny i skuteczny mechanizm kształtowania poczucia bezpieczeństwa lokalnego obywateli.

Myślę, że warto też w podrozdziale 1.6.1. *Nadzór w przestrzeni publicznej i prywatnej*, który określa Policję, jako podmiot porządku publicznego i administracji korzystający z wielu źródeł i form informacji (obserwacje, wywiady, świadek koronny, drony, Internet itp.), wspomnieć można było jeszcze o popularnym ostatnio sposobie zbierania i porządkowania informacji, jakimi są siatki bezpieczeństwa sporządzane przez funkcjonariuszy w każdym powiecie.

Oceniając treść drugiego rozdziału (*Bezpieczeństwo i prawa jednostki*), moim zdaniem zauważalny jest brak szerszego spojrzenia na typy (rodzaje) bezpieczeństwa (np. bezpieczeństwo wewnętrzne, zewnętrzne, polityczne, gospodarcze, społeczne, kulturowe, ekologiczne itp.).

Uwzględniając problemy etyczne (podrozdział 4.1.5.) celowym wydaje się szerszy komentarz, co do znaczenia prawdy w badaniach naukowych (rzetelność, obiektywność wyników badań).

Podsumowując ocenę merytoryczną recenzowanej dysertacji należy z uznaniem ocenić umiejętności Doktorantki szczególnie za właściwie zinterpretowaną diagnozę i ocenę zjawiska nadzoru oraz jego związku z bezpieczeństwem jednostki. W oparciu o przyjęte założenia analizy SWOT, sformułowała dość istotne wnioski i rekomendacje.

W związku z przedstawionymi dotychczas argumentami proszę o przygotowanie podczas publicznej obrony odpowiedzi na następujące **pytania**:

1. Uwzględniając znaczenie ryzyka zagrożeń bezpieczeństwa człowieka, a także rolę w tym zakresie instytucji państwowych oraz pozarządowych, *proszę Doktorantkę o przedstawienie sposobów ograniczenia ryzyka ze względu na jego redukcję, retencję i transfer (w oparciu o wybrane przykłady)*.
2. Kwestią, mającą szczególne znaczenie dla spójności i solidarności społecznej jest to, że wszystkie obecne procesy i praktyki nadzoru wskazują, że żyjemy w

świecie pozbawionym zaufania. Nadzór sprzyja podejrzliwości. Pracownik opieki społecznej, który szuka dowodów na korzystanie z kilku świadczeń lub próbuje zdobyć informacje od sąsiadów przyznaje, że nie ufa odbiorcom świadczeń. A kiedy rodzice zaczynają korzystać z kamer internetowych i systemów GPS do kontrolowania swoich dzieci, także przyznają, że im nie ufają. Można powiedzieć, że niektóre z tych działań to po prostu ostrożność. Ale jak daleko może to zajść? Relacje społeczne opierają się na zaufaniu i pozwalanie na jego osłabianie w ten sposób to powolne społeczne samobójstwo. *Proszę o ustosunkowanie się do tych kwestii.*

3. Współczesne formy nadzoru nie dotyczą wyłącznie zarządzania bezpieczeństwem w określonej przestrzeni, ale i w czasie. Automatyzacja kontroli i dokonujący się obecnie skok technologiczny wprowadzają nowy, prewencyjny wymiar nadzoru, który zorientowany jest na przyszłość. Tendencja ta została świetnie opisana w słynnej powieści Philipa K. Dicka *Raport mniejszości*. *Jaki jest Pani pogląd na tak pojmowany czasowy wymiar nadzoru oraz na jego coraz bardziej prewencyjny charakter, orientację na przyszłość, na wydarzenia i zjawiska, które dopiero mają się wydarzyć?*

5. Wnioski końcowe

W świetle wszystkich argumentów i uwag zawartych w poszczególnych częściach recenzji, stwierdzam, że Pani mgr Aneta Krysowaty przygotowała rozprawę doktorską poprawną pod względem formalnym i merytorycznym. Dysertacja ta cechuje się dużą przejrzystością i uporządkowanym wywodem naukowym. Zwraca uwagę ważność i aktualność podjętego tematu.

Istotną zaletą pracy doktorskiej jest jej logiczna i uzasadniona konstrukcja. Ma solidne ramy metodologiczne, w tym właściwie sformułowany cel oraz problemy badawcze, a także uzasadniony dobór metod badawczych (technik i narzędzi).

Doktorantka posiada kompetencje poznawcze i analityczne dotyczące badania i interpretacji tekstów naukowych oraz publicystycznych. Zgromadziła bogaty i interesujący materiał z obszaru percepcji bezpieczeństwa w warunkach ryzyka ograniczania praw i wolności oraz oceny zjawiska nadzoru i jego związku z bezpieczeństwem jednostki.

Praca jest dojrzałym koncepcyjnie opracowaniem, wykonanym z bardzo dobrą znajomością merytoryczną zakresu problematyki, z dużą kulturą metodologiczną i umiejętnością

przekazania wiedzy analitycznej. Na tej podstawie, Autorka pracy wyciągnęła kilka znaczących i weryfikujących dotychczasowy sposób myślenia i porządkowania wiedzy wniosków w postaci konkretnych rekomendacji.

Opiniowana praca nie budzi istotnych zastrzeżeń językowych i edytorskich. Jest cennym, oryginalnym i twórczym rozwinięciem problemów dotyczących środowiska funkcjonowania studentów uczelni wojskowych oraz cywilnych w kontekście stosowania nadzoru przez instytucje państwowe i prywatne oraz ryzyka ograniczania praw i wolności obywatelskich.

W aspekcie powyższego należy uznać, że dysertacja w pełni odpowiada wymogom określonym w Ustawie z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2003 r. nr 65, poz. 595 z późn. Zm.), co kwalifikuje mgr Anetę Krysowaty do dalszego procesu ubiegania się o uzyskanie stopnia naukowego doktora w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki o bezpieczeństwie. Stawiam wniosek o dopuszczenie Doktorantkę do dalszych etapów przewodu doktorskiego i jednocześnie wyróżnienie rozprawy.

....

Andrzej Pieczywok